

ÖĞRETMEN YETİŞTİRME PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI VE MÜZİK ÖĞRETMENLİĞİ EĞİTİMİ *

†Prof. Sabri YENER

*1924-2004 Musiki Muallim Mektebinden Günümüze
Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sempozyumu Bildirisi
SDÜ, 7-10 Nisan 2004, Isparta

Giriş

Ülkemizde örgün eğitimin tarihi çok eskilere dayanmakla birlikte, öğretmenlik 1848 yılında Darümuallimin'in; müzik öğretmenliği de 1924 yılında Musiki Muallim Mektebi'nin açılmasıyla profesyonel meslek haline gelmiştir.

Musiki Muallim mektebi ile başlayan müzik öğretmeni yetiştirme sürecinde orta öğretim düzeyinden yüksek öğretim düzeyine (3 yıllık eğitim enstitülerine, ardından 4 yıllık yüksek öğretmen okullarına daha sonra da lisans eğitimi veren eğitim fakültelerine bağlı bölüm yada anabilim dallarına) geçiş sağlanmış, ayrıca yüksek lisans doktora ve ona eşdeğer sanatta yeterlik eğitimi veren ileri düzeyde bir akademik çalışma ortamı oluşmuştur. Buna karşılık bağımsız bir kurumdan bölüme, bölümden de anabilim dalına dönüş gibi bir olumsuzluk yaşanmıştır.

Bu süreç içinde sözü edilen kaynaklardan başka fen edebiyat ve güzel sanatlar fakülteleri ile devlet konservatuvarlarının ilgili bölümlerinden öğretmenlik formasyon dersleri alarak mezun olanlar da bazı dönemler müzik öğretmeni olarak atanmışlardır.

Müzik Öğretmenliği Eğitiminde Bugünkü Durum

Günümüzde müzik öğretmeni lisans düzeyinde sadece eğitim fakültelerine bağlı güzel sanatlar eğitimi bölümlerinin müzik eğitimi anabilim dallarından yetişmektedir. Güzel sanatlar fakülteleri ile devlet konservatuvarlarının ilgili bölümlerinden mezun olanlar ise üniversitelerin lisansüstü eğitim veren enstitüleri bünyesinde açılan orta öğretim müzik öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programını bitirmek koşulu ile müzik öğretmeni olabilmektedirler.

Görülüyor ki bugün de müzik öğretmeni yetiştirmede kaynak tek değil çeşitli, yol ise ikidir.

Diğer Dal Öğretmenliklerinin Eğitiminde Bugünkü Durum

Resim öğretmenliği eğitiminde de müziktekine benzer bir yapılanma söz konusudur.

Fizik, kimya, biyoloji, matematik, Türk dili ve edebiyatı, tarih, coğrafya vb. dal derslerinin öğretmenleri fen edebiyat fakültelerinin ilgili bölümlerinden lisans mezunu olduktan sonra üniversitelerin lisansüstü eğitim veren enstitüleri bünyesinde ilgili anabilim dallarında açılan orta öğretim öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programını bitirmek koşuluyla ilgili dalın öğretmeni olabilmektedirler. Esasen eğitim fakülteleri söz konusu dal derslerinin öğretmenlerini yetiştirecek bölümlerine isterlerse doğrudan öğrenci de alabilmektedirler. Ancak bu öğrenciler fakülteye girdiklerinde 3,5 yıl yine fen edebiyat fakültelerinden alan bilgisi dersleri aldıktan sonra 1,5 yıl aynı yöntemle orta öğretim tezsiz yüksek lisans programını bitirmek zorundadırlar.

İlköğretim Türkçe derslerinin öğretmenleri eğitim fakültelerinin Türkçe bölümlerinde, matematik, fen bilgisi, sosyal bilgiler, okul öncesi eğitimi ve sınıf öğretmenleri ilköğretim bölümünün ilgili anabilim dallarında, beden eğitimi öğretmenleri hem eğitim fakültelerinin hem de beden eğitimi ve spor yüksek okullarının ilgili bölüm yada anabilim dallarında, din ve ahlak bilgisi öğretmenleri sadece ilahiyat fakültelerinin, makine, motor, giyim, nakış vb. teknik alanlardaki dal öğretmenleri mesleki ve teknik eğitim fakültelerinin, İngilizce öğretmenleri ise hem eğitim hem de fen edebiyat fakültelerinin ilgili bölümlerinde lisans düzeyinde bir eğitimle yetiştirilmektedir.

Ders ağırlıkları

Değişik ülkelerde uygulanmakta olan öğretmen eğitimi modelleri incelendiğinde programların **alan bilgisi**, **genel kültür** ve **pedagojik formasyon** derslerinden oluştuğu görülmektedir (Harel, 1994).

Dal öğretmeni yetiştirmeye yönelik iyi bir öğretmen eğitimi programında alan bilgisi derslerinin %70, pedagojik formasyon derslerinin (%10 u genel öğretmenlik eğitimi, %10 u da

† Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı

ilgili dal eğitimi olmak üzere toplam) %20, genel kültür derslerinin de %10 oranında olması hususunda ortak görüşler bulunmaktadır.

Dal öğretmeni yetiştirmeye yönelik olmayan sınıf öğretmenliği programlarında bu oran, formasyon dersleri lehine önemli bir farklılık göstermektedir. Liseyi bitirip eğitim fakültesine girmiş bir öğrencinin ilk öğretim birinci kademe derslerini okutacak yeterli bir alan bilgisine hemen hemen sahip olduğu, ancak bu bilgileri aktaracak öğretim bilgisinden yoksun bulunduğu bilindiğinden bu alanda yapılan uygulamanın tutarlı olduğu düşünülmektedir.

Dal Öğretmeni Yetiştiren Programlar arasında Bir Karşılaştırma

Bilindiği gibi YÖK, yeniden yapılanma çerçevesinde eğitim fakültelerinin öğretim programlarına müdahale etmiş ve ülke genelinde standart bir program uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Buna karşılık bazı alanlardaki dal öğretmenlerinin yetiştirilmesinde ana kaynak olan fen edebiyat, güzel sanatlar vb. diğer bazı fakültelerin eğitim programları ilgili fakülte kurullarınca karara bağlanmaktadır. Buna göre fizik, kimya, biyoloji matematik, tarih, coğrafya vb. dal öğretmen adayları alan bilgisi derslerinin tamamını fen edebiyat fakültelerinden, müzik ve resim dal öğretmen adayları da alan bilgisi derslerinin tamamını güzel sanatlar fakülteleri veya devlet konservatuarlarından ve bu alanlarda uzman öğretim elemanlarından almaktadırlar.

Bu dalların öğretmen adayları gerek alan eğitimi ve gerekse genel öğretmenlik formasyon derslerini orta öğretim öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programında alacaklardır.

Eğitim fakültelerindeki müzik öğretmenliği programlarında eğitim gören müzik öğretmen adayları ise bu derslerin tamamını eğitim fakültesindeki öğretim elemanlarından almaktadırlar. Buna ek olarak öğretmenlik formasyon derslerinden alan eğitimine yönelik olanlar da alanın ilgili öğretim elemanlarınca, genel öğretmenlik formasyon dersleri ise eğitim bilimleri bölümünün öğretim elemanlarınca lisans eğitimi sürecinde ve aynı fakültede verilmektedir.

Fen edebiyat fakültelerinde alan derslerini veren öğretim elemanlarının **Fen Bilimleri ve Matematik Temel Alanı** içinde yer alan **Fizik, Kimya, Biyoloji, Matematik** gibi bilim alanlarında yetişmiş olması öngörülürken müzik alan derslerini veren öğretim elemanlarının **Güzel Sanatlar Temel Alanı** içinde yer alan bilim / sanat alanları yerine **Eğitim Bilimleri ve Öğretmen Yetiştirme Temel Alanı**'nda yetişmiş olması öngörülmektedir. Halbuki öğretmen yetiştirme programlarındaki derslerden alan eğitimine yönelik olanlar özel öğretim yöntemleri, okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması gibi derslerdir. Fizik, kimya, biyoloji vb. diğer dallarda sadece bu derslerin eğitimini verecek öğretim elemanları fizik eğitimi, kimya eğitimi, biyoloji eğitimi gibi eğitim bilimleri ve öğretmen eğitimi alanında yetiştirilmekte olup sadece tezsiz yüksek lisans programlarında alanlarıyla ilgili bu dersleri vermek üzere istihdam edilmektedir. Bu öğretim elemanları alan bilgisi derslerine girmemektedirler. Doğrusu da budur. Müzikte ise aynı amaçla yani müzik öğretim yöntemleri (özel öğretim yöntemleri) merkezli bir ders grubu için yetiştirilmesi öngörülen bu öğretim elemanlarına müzik alan bilgisi derslerini de okutma gibi ağır bir yük yüklenmektedir. Diğer deyişle müzikte alan bilgisi derslerini okutmakla yükümlü öğretim elemanları alan bilgisi yerine sadece özel öğretim yöntemleri gibi dersleri okutacak biçimde yetiştirmeye çalışılmaktadır. Bu çok önemli bir yanılgıdır. Çünkü, alan derslerini verecek öğretim elemanlarının gerçekten alanda iyi yetişmiş olması gerekmektedir. "Siz sanatçı değil, öğretmen yetiştireceksiniz. Çalgıyı iyi çalmanız yada müziği iyi bilmeniz gerekmez. Öğretim tekniğini bilmeniz yeter" anlayışı son derece yanıltıcıdır. Bilen her kişi çok iyi öğretemeyebilir ama bilmeyen hiç öğretmez. Bir enstrümanı virtüöz gibi değilse de iyi çalabilme için 4 yıl gibi bir sürenin yetmediği bilinen bir gerçektir. Öyle ise bu iş çok hafife alınmamalıdır. Aynı mantığı fizik, kimya, matematik gibi alanlara uyguladığımızı düşünmek bile bu konuda ne kadar yanılgıya düşüldüğünü anlamaya yetecektir. Kaldı ki liseyi bitiren bir öğrenci matematik, fizik, kimya, tarih, coğrafya vb. alanlarda fakülte eğitimine başlayacak düzeyde bir alan bilgisi temeline sahiptir. Müzik anabilim dalına giren öğrenciler ise çoğu kez fakültede müziğe sıfırdan başlamaktadırlar. Alan bilgileri çok zayıftır. Bunlara en az diğer dallarda olduğu kadar yoğun ve güçlü bir alan bilgisi eğitimi vermek gerekecektir. Bu da ancak öğretim teknikleri yanında alanda derinlemesine yetişen öğretim elemanlarınca yapılabilecek bir iştir. Müzik, yerine göre bir eğitim aracı, yerine göre de bir eğitim alanıdır. İlk ve orta öğretimde (genel müzik eğitiminde) müzik, ağırlıklı olarak eğitim aracıdır. Mesleki müzik eğitimi verilen güzel sanatlar fakülteleri, konservatuarlar, müzik eğitimi anabilim dalları ve benzeri programlarda ise öncelikle eğitim alanıdır. İşte müziğe konservatuarlarda eğitim alanı, müzik eğitimi anabilim dallarında ise ilk ve orta öğretimdeki gibi eğitim aracı olarak bakıldığı için bu yanılgıya düşülmektedir. Bu durum ilgili programlara öğretim elemanı yetiştirme sürecini de etkilemekte olup lisansüstü eğitimde doktora, sanatta yeterlik gibi gereksiz ikilemlere düşülmekte, kurumlar yanlış yapılanmakta, aynı işi yapan öğretim elemanlarının bilim alanları tamamen farklı gösterilmektedir. Sözgelimi, konservatuardaki keman öğretim elemanının bilim alanı **Güzel Sanatlar Temel Alanı** içerisinde yer alırken, müzik eğitimi

anabilim dalındaki keman öğretim elemanının bilim alanı **Eğitim Bilimleri ve Öğretmen Yetiştirme Temel Alanı** olarak gösterilmektedir. Böyle olunca da ondan kemandaki alan uzmanlığına dayalı bir eğitim yerine sadece alan eğitiminde çalışma yapması beklenmektedir. Halbuki konu eğer keman öğretimiye düzeyler farklı olabilir ama yapılan iş konservatuarda da, müzik eğitimi anabilim dalında da aynıdır.

Sonuç

1. Öğretmen yetiştirme programları arasında kurumsallaşma, eğitim süresi ve alan bilgisi açısından gerekli paralellik bulunmamaktadır.

2. Fen edebiyat, güzel sanatlar, ilahiyat, mesleki eğitim fakülteleri ile devlet konservatuarları ve beden eğitimi ve spor yüksek okullarının öğretmen yetiştiren yada ileride tezsiz öğretmenlik yüksek lisans programını da bitirmek koşuluyla öğretmenlik hakkı verilen programlarında alan bilgisi derslerini alanda yetiştirilmiş öğretim elemanları verirken, eğitim fakülteleri müzik öğretmenliği programlarındaki alan bilgisi derslerini okutacak öğretim elemanlarının sadece yöntem bilgisi (alan eğitimi) için yetiştirilmesi öngörülmektedir. Günümüzde ağır aksak işleyen bu süreç “ne köy ne kasaba” türünden bir öğretim elemanı modelini doğurmaktadır. Sistemin tam işlemesi halinde ise sadece yöntem bilgisi için yetiştirilecek öğretim elemanlarının alan bilgisi derslerinde başarılı olmalarını beklemek hayalcilik olacaktır.

3. Alan ve yöntem bilgisi derslerine yönelik öğretim elemanı yetiştirme konusunda anlayış ve icraat farklılıkları görülmektedir. Bu durum hem lisansüstü eğitim programlarının yürütülmesinde hem de ilgili öğretim elemanlarının bilim alanlarının tespitinde önemli yanığı ve aksamalara yol açmaktadır.

Öneriler

1. Dal öğretmenlikleri lisans programlarında alan bilgisi derslerini verecek öğretim elemanlarının ilgili bilim alanında, özel öğretim yöntemleri, okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması gibi alan eğitimi derslerini verecek öğretim elemanlarının alan eğitiminde, sadece eğitim bilimleri ile genel öğretmenlik formasyon derslerini verecek öğretim elemanlarının da “eğitim bilimleri ve öğretmen eğitimi” bilim alanında yetişmesi sağlanmalıdır.

2. Sadece sınıf öğretmenliği, okul öncesi öğretmenliği vb. programlarda tümüyle alan eğitiminde yetişmiş öğretim elemanlarının istihdam edilmesi uygun olabilir. Diğer programların tamamında ise alan bilgisinde yetişmiş öğretim elemanları istihdam edilmelidir. Özel öğretim yöntemleri, öğretmenlik uygulaması ve okul deneyimi gibi alan eğitimi derslerini vermek üzere yetişmiş öğretim elemanları da lisans yada lisansüstü eğitimde yalnızca bu dersler için görevlendirilmelidir.

3. Eğitim fakültelerine bağlı dal öğretmenliği lisans programları ile aynı dallarda öğretim yapan diğer fakültelerin lisans programları arasında alan bilgisi dersleri arasında yaklaşık %80 civarında bir benzerlik bulunmaktadır. Buna karşılık eğitim fakültelerine bağlı müzik öğretmenliği programları ile resim iş eğitimi, beden eğitimi, kimya eğitimi, fizik eğitimi, sosyal bilgiler eğitimi gibi programlar arasında sadece %10-15 civarında (genel öğretmenlik formasyon dersleri arasında) benzerlik bulunmaktadır. Ortak noktaları çok olan bölümlerin bir fakülte çatısında toplanması doğru olacağına göre, eğitim fakülteleri bünyesinde sadece eğitim bilimleri, sınıf öğretmenliği ve okul öncesi eğitim öğretmenliği gibi bölüm ve programlar kalmalı, dal öğretmeni yetiştiren tüm eğitim programları, alanda eğitim yapan ilgili fakültelere bağlanmalıdır. Böylece fizik, kimya, biyoloji, matematik, tarih, coğrafya, resim müzik gibi bütün dallarda aynı sistemle öğretmen yetiştirme yoluna gidilmelidir.

Bu amaçla yapılacak düzenleme ile **müzik alanında** yorumcu, besteci, müzik bilimci, müzik eğitimci vb. **mesleki eğitim veren tüm programlar** ilk aşamada **güzel sanatlar fakültelerine**, daha sonra ise kanunla kurulacak **müzik ve sahne sanatları fakültelerine** bağlanarak **bir çatı altında toplanmalıdır**. Böylece;

a) Aynı çatı altında toplanan programlar arasında doğal olarak oluşacak iletişim bilinçli ve programlı bir şekilde daha da geliştirilerek tüm akademik personel ile öğrencilerin faydalanabileceği müziksel bir “**kültür havuzu**” oluşturulabilecektir.

b) Fizikî kapasite ve malzemeler bölümler/programlar arasında daha işlevsel olarak kullanılabilir.

c) Temininde güçlük çekilen yetkin öğretim elemanları aynı kurum içindeki değişik programlarda görev alarak daha verimli ve tam kapasiteli olarak değerlendirilebilecektir.

d) Bölümler/programlar arasında yapılacak iyi bir organizasyonla güç birliği yapılarak koro, orkestra, oda müziği vb. etkinliklerde daha verimli sonuçlar alınabilecektir.

e) Fakülte yönetim kurulları sanatı/müziği bilen, müzikçe düşünüp konuşabilen üyelerden oluşacağı için alanın sorunlarına daha pratik çözümler üretilebilecektir.

f) Bazı üniversitelerde halen uygulanmakta olan "çift ana dal/yan dal yönetmeliği" bu kurumda da uygulanarak öğrencilerin meslekî geleceklere ve ülkenin müzik sahasındaki eleman potansiyeli daha işlevsel ve verimli hale getirilip teminat altına alınabilecektir. Sözelimi; yaylı çalgılar bölümünde/programında okuyan bir öğrenci ikinci bir ana dal olarak müzik eğitimini seçip her iki programdan diploma alabilecek, ileriki hayatında daha uygun biçimde istihdam edilebilecektir. Buna karşılık, müzik öğretmenliği programında okuyan bir öğrenci de çalgıdaki ileri düzeyi yakalaması halinde ikinci bir ana dal olarak yaylı çalgılar programını seçip çift diploma alabilecek ve sanat ortamında daha yetkin konuma gelebilecektir. Sonuç olarak, ülkemizin mevcut sanat potansiyeli daha ekonomik ve işlevsel olarak değerlendirilmiş olacaktır (Yener, 2002).

Bütün bunlara rağmen "Öğretmenlik bir meslektir, diğer programların da bulunduğu bir kurumda öğretmenlik eğitimi vermek doğru değildir" gibi bir yaklaşımın benimsenmesi durumunda ise model şöyle olmalıdır:

Müzik, resim vb. dallarda **sanat eğitimine yönelik öğretmen yetiştiren programların tamamı** ilk aşamada **Güzel sanatlar Eğitim Fakültesi** adıyla yeni kurulacak bir fakülte çatısı altında birleştirilmeli, daha sonra da bunlar kendi aralarında gruplandırılarak müzik öğretmeni yetiştirme amacıyla **müzik eğitim fakülteleri** kurulmalıdır. Bu fakültelerde okul öncesi eğitim, ilk öğretim, orta öğretim, yaygın öğretim (amatörler eğitimi) vb. dallarda müzik öğretmeni yetiştirmeye yönelik programlar açılmalıdır. Böyle bir yapılanma durumunda mevcut güzel sanatlar fakülteleriyle eğitim fakültelerine bağlı güzel sanatlar bölümlerinin alt yapıları birleştirilerek yeni kurulacak güzel sanatlar eğitim fakültelerine temel alınmalıdır.

4. Doçentlik alanları ve başvuru koşullarına ilişkin olarak hazırlanmış bulunan esaslar her alanın uzmanlarından oluşturulacak komisyonlarca yeniden belirlenmelidir. Kurumu ne olursa olsun müziğin herhangi bir dalında çalışan akademik elemanın bilim alanı **Güzel Sanatlar Temel Alanı** onun alt dalı da **Müzik** olmalıdır. Müzikoloji, müzik kuramları, çalgı, ses eğitimi ve koro, teori - kompozisyon, Türk sanat müziği, müzik eğitimi vb. alt dallar ise anahtar kelimelerle ifade edilmelidir. Lisansüstü eğitim programları ile akademik kariyer basamaklarının her aşamasında bu durum dikkate alınmalı, **doktora** ve ona eşdeğer **sanatta yeterlik** eğitimleri gerçekçi bir anlayışla yeniden değerlendirilmelidir. Ayrıca, bu iki eğitim arasındaki yasal eşitlik sözde kalmayıp, hem kağıda hem de uygulamaya yansıtılmalıdır. Sanatta yeterlik mezunlarına doktora eşdeğerliğinden kaynaklanan yasal haklarını (sözelimi, Dr. veya buna eşdeğer kısaltılmış uygun bir unvan) kullandırmamak gibi bir tutumun aslında onların özlük haklarından çok bilim/sanat alanlarına saygısızlık anlamına geleceği unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

1. Erciyes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğretim Programları,
2. Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Programları,
3. Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Programları,
4. Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Öğretim Programları,
5. Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Programları,
6. Harel, G. (1994) " On Teachen Education Programs İn Mathematics",) Journal of Math. Aduc. Sci. And Technology, v. 25, n.1, s. 113-119.
7. İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı Öğretim Programı,
8. Lisansüstü Eğitim Yönetmeliği,
9. Yener, Sabri. (2002) "Türkiye'de Müzik Eğitimi Kurumlarının Yapılanması, 21. yy başında Türkiye'de müzik sempozyumu", s. 337- 344, Sevda-Cenap And Müzik Vakfı, Rekmay Ltd.Şti, Ankara.
10. YÖK Eğitim Fakülteleri Öğretim Programları,
11. YÖK Doçentlik Alanları ve Başvuru Koşulları Metni
12. 2548 Sayılı Yükseköğretim Kanunu,